

ÇİN DÜŞÜNCESİ VE KÜLTÜRÜ TEMEL KAVRAMLARI I THE MAIN TERMS OF CHINESE THOUGHT AND CULTURE I

Sema GÖKENÇ GÜLEZ¹

Makale Bilgileri/ Article info

Makalenin Türü :Kitap İncelemesi
Article Type :Book Review
Geliş Tarihi / Date Received: 17.12.2022
Kabul Tarihi / Date Accepted:21.12.2022
Yayın Tarihi / Date Published: 23.12.2022

Makale Künyesi/To cite this article:

GÖKENÇ GÜLEZ. S. (2022). Çin Düşüncesi ve Kültürü Temel Kavramları I. *LOTUS International Journal of Language and Translation Studies*, 2(2),56-75.

4000 yıllık yazılı tarihe sahip olan Çin kendine has kültürü, tarihi zenginliği ve bünyesinde çok sayıda etnik grup barındırmasıyla çoklu kültür çeşitliliği ile öne çıkan en eski medeniyetlerden biridir. Günümüzde ekonomi, ticaret ve teknoloji gibi farklı alanlardaki gelişmeleri ile adından sıkça söz ettiren Çin, geleneksel kültürü, tarihi ve düşüncesine bağlı olması ile de dikkat çekmektedir. Çin bugün, küreselleşme ve modernleşme ile beraber farklı alanlarda birçok gelişme göstermiş olsa da Çin'in düşünce yapısı ve kültürünün kaynağı her zaman baki kalmıştır. Bu bağlamda, günümüz Çin medeniyetinin kültürü, tarihi, edebiyatı, sanatı, düşünce yapısı ve toplum değerlerini anlamak için Çin'in düşünce ve kültürünün temel yapı taşlarını oluşturan kavramları anlamak son derece önemlidir.

Geçmişten günümüze farklı medeniyetlerden akademisyen, yazar ve araştırmacılar Çin'in tarihi, edebiyatı, sanatı ve kültürünü anlamak için farklı alanlarda birçok eser kaleme almış ya da Çince eserleri kendi dillerine kazandırmışlardır. Özellikle son dönemlerde farklı ülkelerden akademisyen ve araştırmacılar, Çin'in öne çıkan edebi

¹ Dr. Öğr. Üyesi Sema Gökenç Gülez, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Çin Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Nevşehir, Türkiye. gokencsema@nevsehir.edu.tr, ORCID NO: 0000-0002-1787-9328.
Asst. Prof. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Department of Eastern Languages and Literatures, Division of Chinese Language and Literature, Nevşehir, Türkiye. gokencsema@nevsehir.edu.tr, ORCID NO: 0000-0002-1787-9328.

eserlerinin çevirisini yaparak kendi dillerine kazandırılmaktadırlar. Çince'den çevirisi yapılan her bir eser, çevirinin yapıldığı ülke için Çin'in kültürünü ve kendine has dünyasını tanıması adına araladığı bir kapı mahiyetindedir. Eğer ki söz konusu eser, Çin medeniyetinin düşünce yapısı ve kültürüne dair terim ve kavramları açıklayan bir eser ise, eseri okuyan her bir okuyucu araladığı kapının anahtarını elinde tutuyor demektir.

Aykut Dal² ve Bülent Okay³ tarafından Çince aslından Türkçeye çevrilen “*Çin Düşüncesi ve Kültürü Temel Kavramları I*” adlı eser, Çin'in düşünce sistemi ve kültürüne dair temel kavramları ve anlamları Çin'in klasikleri ve tarihi belgelerinden alıntıları ile beraber veren bir eserdir. Eserin orijinal adı “中华思想文化术语, 第一辑” dır. Eser, Çin Düşüncesi ve Kültürü Temel Kavramlarını Yaygınlaştırma Projesi⁴ kapsamında hazırlanan bir çalışmadır. Çin Düşüncesi ve Kültürü Temel Kavramları adlı eserin derlenmesi, açıklanması ve tercüme edilmesi Çin Eğitim Bakanlığı, Çin Uluslararası Yayın Grubu, Merkez Derleme ve Çeviri Bürosu, Pekin Üniversitesi, Çin Renmin Üniversitesi, Wuhan Üniversitesi, Pekin Yabancı Diller Üniversitesi gibi kurum ve kuruluşların; Yeh Chia-ying, Li Xueqin, Zhang Qizhi ve Lin Wusun gibi Çinli ve yabancı pek çok tanınmış akademisyenin büyük destekleriyle gerçekleştirilmiştir. Proje altında yayımlanan eserin uzman kadrosunda, Çinli danışmanlar, kurul üyeleri, yabancı ülkelerdeki değerli Sinologlar, Çinli ve yabancı akademisyenlerden oluşan akademik kurul yer almaktadır. 2021 yılında Bilge-Kültür Sanat yayınevinden çıkan Türkçe çeviri eser Türk halkının, Çin'in bugünkü değerlerinin temelinde yatan düşünce yapısı ve kültürel imgeleri, Çin'in düşünce sistemi, felsefesi, edebiyat, sanat, tarih gibi farklı alanlardaki gelişmelerini kısacası Çin'in kültürel değerleri ve düşünce yapısının kökenini objektif bir bakış açısıyla tanımasına yardımcı olacak önemli bir kaynaktır. Eserin önemi önsözünde şu şekilde vurgulanmıştır:

“Yaşamın olmazsa olmaz bir parçası” gibi Çinlilerin damarlarında dolaşmakta olan bu kavramların içinde barındırdığı felsefe, düşünce biçimi ve değerler onların ortak karakter ve inançlarını oluşturmuş; böylece binlerce yıllık Çin ilmî geleneğini, ideoloji kültürünü ve ulusal bilincini destekleyici bir görev üstlenmişlerdir. Günümüz Çinlilerinin antik Çin felsefesi, düşünce yapısı ve

² Arş. Gör. Aykut Dal Burdur Mehmet Akif Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları, Çin Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır. Ankara Üniversitesi, Sinoloji Ana Bilim Dalı'nda Doktora eğitimine devam etmektedir.

³ Prof. Dr. Bülent Okay, akademik hayatına 1982 yılında Ankara Üniversitesi, Sinoloji Ana Bilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak başlamış, 1988 yılında doktorasını tamamlamıştır. 1989 yılında Yardımcı Doçent unvanını, 2004 yılında da Profesör unvanı almıştır. Prof. Dr. Okay 1982-2018 yılları arasında Ankara Üniversitesi, Sinoloji Ana Bilim Dalı'nda görev yapmıştır. Eserleri arasında: Çin Öyküleri, Konfüçyüs, Pratik Çince I, Pratik Çince II, Çince Temel Bilgisi, Çin Yazısı, Konfüçyüs ve Çin Felsefesinin Temelleri yer almaktadır.

⁴ Çincesi “中华思想文化术语传播工程” 专家团队 olarak adlandırılmaktadır.

değerlerindeki değişimleri ve hatta edebiyat, sanat ve tarih gibi çeşitli alanlardaki gelişmeleri kavrayabilmelerinde kilit rol oynayan bu kavramlar, diğer ülke ve milletler için de çağdaş Çin'i, Çin halkını ve farklı ülkelere yerleşmiş olan Çinlilerin düşünce dünyasını tanımanın kapılarını açan anahtarlardır (Çin Düşüncesi ve Kültürü: 2015: 7).”

Eser karton kapak olarak yaklaşık 15x34 cm ölçüsüne sahiptir. Eser toplamda 160 sayfadan oluşmaktadır. Eserin kapağında bambu çıtalar üzerine fırça ve mürekkeple yazılmış bir şiir yer almaktadır. Kapakta yer alan bu şiir, eserde birinci kavram olarak ele alınan “Gam ve Gazap (Beikai 悲慨)” kavramının açıklanmasındaki alıntıdan alınmıştır. Kapağın arka kapağında ise eser hakkında bilgi verilmiş ve altı kısmına kitabın ön kapağındaki şiirin Türkçe çevirisi yazılmıştır. Kitap kapağının ardından iç kapakta künye bilgisi verilen eserin bir sonraki sayfasında Çin Düşüncesi ve Kültürü Temel Kavramlarını Yaygınlaştırma Projesi uzman kadrosu liste halinde verilmiştir. Eserin ilk başında Çince önsözün hemen ardından, Türkçe önsöz yer almaktadır. Daha sonra içindekiler kısmı yer almaktadır. Eserde Çin düşüncesi ve kültürüne dair 100 farklı kavram açıklama ve alıntılarıyla beraber ele alınmıştır. Eserde Çince ve Türkçe eş zamanlı olarak verilmiş, bu sebeple Çince aslı ve Türkçe çevirisi eserde takip edilen format olarak kullanılmıştır. Eserin önsözünde Çin Düşüncesi ve Kültürü Temel kavramları şu ifadelerle vurgulanmıştır:

“Çin düşüncesi ve kültürü temel kavramlarına yönelik kapsamlı ve sistematik bir biçimde gerçekleştirilen derleme ve açıklama çalışmaları aracılığıyla bu kavramların hem Çin felsefesini, hümanizmini, düşünce tarzını, değerlerini ve kültürel özelliklerini yansıtan hem de zamanı, mekânı ve ulusal sınırları aşan anlamlarını derinlemesine irdelemeyi hedefliyoruz. Bu kavramları İngilizce ve diğer dillere tercüme ederek tüm dünyanın daha objektif ve daha kapsamlı bir şekilde Çin'i tanımasını, Çin halkının geçmişini ve bugünü anlamasını, Çinlilerin ve yabancı ülkelere yerleşmiş olan Çin kökenli insanların düşünce dünyasını kavramasını da amaçlıyoruz. Böylece ülkeler arası eşit diyalogu ve farklı medeniyetler arasındaki etkileşimi ilerletmek istiyoruz (Çin Düşüncesi: 2015: 9)”

Eserde toplamda 100 farklı kavram Çince asılları (Hanzi⁵ ve Pinyin⁶ birlikte) ve Türkçe karşılıkları ile beraber açıklanmıştır. Her bir kavramın öncelikle Çince açıklaması, ardından da Türkçe çevirisi verilmiştir. Açıklaması yapıldıktan sonra, kavramın daha iyi anlaşılması için, Çin tarihi kayıtları ve klasiklerden alıntılara yer verilmiştir. Alıntıların Çince aslı ve daha sonra

⁵ Çin yazı karakterleri Çince Hanzi 汉字 olarak adlandırılmaktadır.

⁶ Pinyin 拼音 sistemi Çince kelimelerin Latin harfleriyle yazılmasını ifade etmektedir.

Türkçe çevirisi verilmiştir. Eserde Çince aslının hemen ardından Türkçe çevirisinin verilmesi kavramların her iki dildeki karşılığını görme olanağını vermekte ve okuyucuya karşılaştırma fırsatını da sunmaktadır. Bu anlamda iki dilli bir çalışma olarak yapılan eser, okuyucunun kavram ve açıklamalara dair Türkçe tercümesi yanında Çince karşılıklarını da görmesini sağlamaktadır. Bu sebeple çalışmada verilen alıntılarda, hem Çince orijinal metni hem de Türkçe çevirisi verilmiştir. İçindekiler kısmında “*Gam ve Gazap* (悲慨/bēikǎi)” ele alınan ilk kavram iken, “*Zongfa (Soy Yönetimi Sistemi)* (宗法/zōngfǎ)” ise son kavramdır. Çin düşüncesi ve kültürüne dair yüz farklı kavramın açıklanmasının ardından son olarak Çin Tarihinin kısa kronolojisi Bkz: Tablo 1) halinde verilmiştir. En son kısımda ise kaynakça (Örnek Kaynakça için Bkz: Tablo 2) yer almaktadır. Kaynakça oldukça detaylı bir tablo halinde hazırlanmıştır. Kaynakçada, kavramların açıklanmasında verilen alıntıların künye bilgisi detaylı bir şekilde listelenmiştir.

Çin düşüncesi ve kültürü temel kavramları eserinde yer alan ve alıntılar ile beraber açıklaması yapılan her bir kavram “Çin milletince ortaya konulmuş; Çin felsefesini, hümanizmini, düşünce tarzını ve değerlerini özetleyen; kelime veya söz öbeklerinden meydana gelen kalıplaşmış ideolojik ve kültürel öz ifadelerdir (Çin Düşüncesi ve Kültürü: 2015: 7).” Eserde yer alan 100 temel kavramın her biri şüphesiz ki, Çin medeniyetinin geçmişi ve geleceğini, kültür yapı taşlarını, felsefesi, düşünce yapısı, ideolojisi ve toplum değerlerini anlamak adına önemli kavramlardır. Çalışmanın devamında, 100 kavram içerisinde öne çıkan kavramlardan bazıları örneklerle birlikte açıklanacaktır.

Çin düşüncesi ve kültürüne dair ele alacağımız kavramlardan ilki “*Evrensel Birlik, Datong* 大同” kavramıdır. Bu kavram “Ru Düşünce Ekolünün⁷ tasavvur ettiği göğün altında yaşayan tüm insanların, tek bir aileye mensup, eşit ve yardımsever oldukları, barış ve refahın altın çağını ifade eder. Evrensel Birlik ideali, toplumsal gelişiminin en yüksek seviyede olduğu evredir. Bu idealin temel özellikleri şu şekilde açıklanmıştır: “Güç ve sermaye topluma aittir. Tüm insanlar eşittir ve huzur içinde yaşayıp çalışırlar. Toplum, ilgisini ve sevgisini herkes için gösterir. Ticari mal ve eşyalar gerektiği gibi kullanılabilir ve insanlar var gücüyle çalışırlar (Çin Düşüncesi: 22).” Eserde Evrensel Birlik (Datong) ile alakalı Törenler Klasığı, Li Yun bölümünden alıntıya yer verilmiştir. Törenler Klasığı’nde Datong ile alakalı şu ifadeler geçer:

⁷ Konfüçyüs’ün kurucusu olduğu Ru Düşünce Ekolü Çincece Rujia (儒家) olarak adlandırılmaktadır. Ru Düşünce Ekolünün Türkçedeki karşılığı ise Konfüçyanizm’dır.

“İdeal düzene ulaşıldığında, dünya tüm insanlığa ait olur. Erdemli ve yetenekli olan kişiler yönetici olarak seçilir. İnsanlar arasında içtenlik ve uyum olur. Dolayısıyla, insanlar yalnızca kendi anne-babalarını sevmezler ya da yalnızca kendi çocuklarını yetiştirmezler. Ayrıca diğer yaşlıların kalan ömürlerini huzur içinde geçirmelerini sağlayıp, onlara karşı son vazifelerini de en iyi şekilde yerine getirirler. Yetişkinler tüm kabiliyetlerini ortaya koyarlar. Çocuklara çok iyi bakılır. Eşi olmayan ya da dul kalmış yaşlılara, yetim kalmış çocuklara, evladı olmayan yaşlılara ve engellilere sahip çıkılır. İşte bu tam olarak “evrensel birlik” toplumdur (Törenler Klasığı, Li Yun Bölümü) (Çin Düşüncesi: 22).”

“大道之行也，天下为公，选贤与能，讲信修睦。故人不独亲其亲，不独子其子，使老有所终，壮有所用，幼有所长，矜寡孤独废疾者，皆有所养……是谓大同。(《礼记·礼运》)”

Ele alacağımız ikinci bir kavram “*Yol, Dao 道*”dır. Bu kavramın üç farklı anlamı bulunmaktadır. “Bunlardan ilki, olay ve varlıkların uyduğu kuralları ifade eder. Örneğin, güneş, ay ve yıldızların belirli kurallar dahilinde hareket etmesine “Göğün Yolu (Tiandao 天道)”, insanların dünyevi telaşlarında izledikleri kurallar “Beşerin Yolu (Rendao 人道)”. İkinci anlamı ise tüm varlıkların tabi olduğu evrensel kuralları ifade eder. Üçüncüsü ise tüm varlıkların kaynağını ve esasını ifade eder. Dao, her şeyin meydana gelişinin başlangıcı; aynı zamanda her şeyin var oluşunun ve insan davranışlarının temelidir. Dao kavramının üç farklı anlamının olmasının yanında, Çin toplumu ve düşüncesini derinden etkileyen Konfüçyanizm ve Budizm’de Dao’ın farklı anlamları bulunmaktadır. Konfüçyanizm’de bu ekolün temel ilkeleri olan insan sevgisi (Ren 仁), adalet (Yi 义), ritüel (Li 礼), müzik (Le 乐) ilkelerine dayanırken, Budizm’de ise boşluk (Kong 空) ve yokluk (Wu 无) ifadelerini temsil etmektedir. Her iki öğretinin de savunduğu ilkelerin farklı olmasından dolayı, Dao kavramı farklı anlamları ifade etmektedir. Dao ile alakalı Değişimler Klasığından alıntıya yer verilmiştir:

“Somut ötesine geçen şey, Dao’dur. (Değişimler Klasığı, Xi Ci Birinci Bölüm) (Çin Düşüncesi: 24).”

“形而上者谓之道。(《周易·系辞上》)”

Eserde geçen ve Çin düşüncesi ve kültürünün temel yapı taşlarını oluşturan kavramlardan biri de “*Erdem, De 德*” kavramıdır. “*De 德*” kelime anlamı olarak erdemli olmayı, güzel ahlaklı insanı ifade etmektedir. Eserde de De’nin ilk anlamı olarak dışsal ahlaki davranışını ifade ettiğini vurgulamaktadır. İkinci anlamı olarak ise olay ve varlıkların Dao’dan edindiği özel kuralları ve

nitelikleri ifade eder. Belirsiz ve soyut olan Dao'ın somut tezahürü ve aynı zamanda her şeyin başlangıcının ve mevcudiyetinin içsel kaynağıdır (Çin Düşüncesi: 25). Eserde Erdem kavramı ile alakalı, Çin felsefesinin öne çıkan, Dao Düşünce Ekolü kurucusu Lao Zi'dan yapılan bir alıntı şu şekilde aktarılmıştır:

“Dao her şeyi yaratan, ahlak her şeyi besleyendir. (Lao Zi, 51. Bölüm s. 25) (Çin Düşüncesi: 25).”

“道生之，德畜之。《老子·五十一章》”

Diğer bir kavram ekonomik ve siyasi sistem olan ve Çin'in hanedanlık döneminde sıklıkla kullanılan “*Feodalite, Fengjian* 封建” kavramıdır. “Antik dönemde hükümdarlar, soyluluk unvanlarını, topraklarını ve tebaalarını kendi akrabalarına ya da görevlerinde üstün başarılarla ulaşmış erdemli memurlara dağıtır, onların hükümdarlık topraklarında kendi beyliklerini kurmalarına izin verirlerdi. Kendi yönetim sistemi olan her bir beyliğin hükmettiği bölge, hükümdarların doğrudan hâkimiyeti altında olan topraklardan daha küçüktü (Çin Düşüncesi: 31).” Eserde, Feodalite sisteminden Çin'in Sarı İmparator döneminde ortaya çıktığı ve Batı Zhou Hanedanlığı döneminde geliştiğinden bahsetmektedir. Eserde şu alıntıya yer verilmiştir:

“Antik dönemlerin yüce hükümdarlarından Yao, Shun, Yu, Shang Tang, Zhou Hanedanı Hükümdarları Wen ve Wu dahi feodal yapıyı terk edememiştir. (Liu Zongyuan, Feodalizm Değerlendirmesi) (Çin Düşüncesi: 25).”

“彼封建者，更古圣王尧、舜、禹、汤、文、武而莫能去之。(柳宗元《封建论》).”

Eserde yirminci kavram olarak ele alınan kavram ise “*Eğitimle Toplumu Şekillendirmek, Jiaohua* 教化” kavramıdır. Bu kavram antik Çin'de ülke yönetiminde uygulanan bir yöntem ve aynı zamanda bir siyaset felsefesi kavramıdır. “Antik dönemde yöneticiler değer ve normların halk arasında yaygınlaşması ve gündelik hayattaki faaliyetlerine nüfuz etmesini sağlamak amacıyla pek çok somut ve soyut yöntem uygulamışlardır. Bu yöntemler arasında idari talimatların verilmesi, ahlak eğitimi, siyasi, ekonomik ve toplumsal açıdan uygun çevresel koşulların oluşturulması, etik değerlerin aktarılmasında önemli rol oynayan kitapların yaygınlaştırılması, hanedan bünyesinde görev alacak kişilerin belirlenmesi için sınavların düzenlenmesi gibi uygulamalar eğitimle toplumu şekillendirme yöntemlerinden bazılarıdır (Çin Düşüncesi: 42).” Kavramla alakalı Törenler Klasığı'ndan şu alıntıya yer verilmiştir:

“Eğitimle toplumu şekillendirirken Li Kuralları’nın etkisi hissedilemeyecek kadar gizlidir. Li Kuralları, ahlaka uygun olmayan davranış ve düşünceleri daha şekillenmeden ortadan kaldırmaya gücünü haizdir. (Törenler Klasığı, Jing Jie Bölümü) (Çin Düşüncesi: 43).”

“故礼之教化也微，其止邪也于未形。（《礼记·经解》）。”

Geleneksel Çin toplumunu şekillendiren kavramlardan birisi olan “Li 理” düzen anlamına gelmektedir. Li kelimesinin farklı anlamları bulunmaktadır. Bunlar arasında tüm varlıkların tabii oldukları kuralları ifade etmesiyle öne çıkar. Wang Bi’nin Değişimler Klasığı’nda Li ile alakalı şu şekilde geçer:

“Hiçbir şey gelişigüzel var olmamıştır. Tüm varlıkların yaradılışında bir düzen vardır (Çin Düşüncesi:50).”

“物无妄然，必由其理。（王弼《周易略例》）。”

Eserde ele alınan bir diğer kavram ise “Yaşam Enerjisi” anlamına gelen “Qi 气” kavramıdır. Qi, Çin felsefesinde önemli bir yer tutar. Her şeyin yani tüm fiziksel maddelerin temelinde Qi yatmaktadır. Eserde Qi’nin aynı zamanda hayatın ve ruhun meydana gelebilmesinin ve var olabilmesinin de temeli olduğundan bahseder. “Çin felsefesine göre Qi, yer ile gök arasındaki uyumu simgelemektedir. Qi felsefesi erken Qin döneminden itibaren Savaşan Beylikler döneminde de birçok düşünürün ilgilendiği bir konu olmuştur. Düşünürler, yer ve gökte yaşayan tüm canlıların Qi’den dolayı oluştuğunu düşünür. Her bir canlının kendi kaderi, Qi mekanizması, hareketi ve atmosferi vardır. Bu sebeple tüm canlıların temelinde ve yaşamında Qi düşüncesi yatmaktadır (Gökenç Gülez, 2017: 276).” Eserde Zhuang Zi’dan alıntıya şu şekilde yer verilmiştir:

“Qi, yeryüzündeki her şeye nüfuz eder (Zhuang Zi, Zhi’nın Kuzey Seyahati) (Çin Düşüncesi: 61).”

“通天下一气耳。（《庄子·知北游》）。”

Bir diğer kavram ise, Kültürel Bilinçle Devlet Yönetimi anlamına gelen “Renwen Huacheng 人文化成” kavramıdır. Ren 人 kelime anlamı olarak insan anlamına gelmekte, Wen 文 ise yazı, edebiyat anlamına gelmektedir. Eserde kavram şu şekilde açıklanmaktadır: “Renwen edebi eser, toplumsal kurallar, müzik ve yasa gibi medeniyetin manevi yönünü oluşturan unsurları ifade eder. Hua (化) halkın ahlaki yönden eğitilip yönlendirilmesi; Cheng (成) kültürel eğitimin başarısı anlamına gelmektedir. Kültürel bilinçle devlet yönetimi kavramı

aslında Çin'in medeniyet idealinin bir diğer ifade biçimidir (Çin Düşüncesi: 66).” Eserde kavramla alakalı Değişimler Klasığı, Ben bölümünden bir alıntıya yer verilmiştir:

“Güneş, ay ve yıldızların hareketlerinin gözlemlenmesiyle, mevsim değişimleri hakkında bilgi edinilebilir. Kültürel eserlerin, toplumsal kuralların ve müziğin gelişim durumunun mütalaa edilmesiyle insanlar ahlaken eğitilebilir ve böylece kültürel bilinçle devlet yönetimi sağlanabilir (Değişimler Kitabı, Ben Bölümü) (Çin Düşüncesi: 66).”

“观乎天文，以察时变；观乎人文，以化成天下。（《周易·贲》）”

Çin'in geleneksel toplumu ve kültürünün şekillenmesinde önemli bir yere sahip olan bir diğer kavram ise “İnsan Sevgisi” anlamına gelen “*Ren* 仁” kavramıdır. İnsanları sevmek anlamına gelen Ren, Konfüçyanizm'in temel ilkelerinden biridir. Ren Konfüçyüs'ün tüm düşünce ideolojisinin temelini oluşturur. Lunyu'de⁸ Ren ile alakalı şu şekilde geçer: “Kalbinde insan sevgisi olmayan, ahlak kurallarını yerine getirirse ne yazar? Kalbinde insan sevgisi olmayan ritüelleri yerine getirirse ne yazar? (Gökenç Gülez: 216)” Konfüçyüs'ün savunduğu Ren ilkesi, temelde insanları sevmeye işaret ederken, sevginin statüsü, seviye ve en önemlisi de kan bağı ilişkisine göre olması gerektiğini vurgular. Konfüçyüs, insanların aralarında kan bağı olduğu kişileri sevmeye başlamasıyla, sevgiyi merkezden başlatır ve bu şekilde sevginin dışa yayılacağını savunur. Ren, sadece kişinin birinci dereceden yakınlarını değil, akrabalık bağından gelen diğer insanları da sevmesinin ve dahası aynı soydan gelen kişileri de sevmeye işaret eder. Bu da Konfüçyüs'ün Ren ilkesini evrensel kılmaktadır. Gökenç Gülez: 217) Eserde, Ren ile alakalı şu alıntıya yer verilmiştir:

“Ren, insan sevgisinin ilkesi ve kalbin ahlakıdır (Zhu Xi, Konuşmalarla İlgili Notların derlenmesi) (Çin Düşüncesi: 69).”

“仁者，爱之理，心之德也。（朱熹《论语集注》）。”

Çin kültürü ve düşüncesinde önemli bir diğer kavram ise “*Bilge/Bilgelik*” anlamına gelen “*sheng* 圣” kavramıdır. Sheng kavramı eserde, insanın ulaşabileceği en üst ahlaki merteye veya bu mertebeye ulaşan kişi olarak açıklanmıştır. Konfüçyüs'e göre ideal insan “*Junzi* 君子” yani erdemli insandır. Eserde Ru Düşünce Ekolü savunucularından Meng Zi'nın sözlerinden alıntıya yer verilmiştir:

⁸ Lunyu (论语), Konuşmalar adlı eser Konfüçyüs'ün öğretisi olan Ru Düşünce Ekolünü (Konfüçyanizm) anlamak adına önemli bir eserdir. Eserin Türkçe çevirisi için bkz: Giray Fidan (2021), Konuşmalar

“Konfüçyüs, yaşadığı dönemin kaderini kavramış olan bir bilgedir. (Meng Zi, Wan Zhang, 2. Bölüm) (Çin Düşüncesi: 78).”

“孔子，圣之时者也。（《孟子·万章下》）。”

Üslup ve Benlik anlamına gelen “*tixing*, 体性” kavramı edebi eserle öne çıkan bir kavram olup, edebi üslupla alakalı bir kavramdır. “*Ti* (体) edebi eserdeki üslubu, *Xing* (性) yazarın benliğini ifade etmektedir. Eserde bahsedildiği üzere bu terim, ilk kez Wen Xin Diao Long adlı eserde kullanılmıştır. Liu Xue tarafından yazılan bu eserin *Tixing* başlıklı bölümünde yazarın kişilik özellikleri ve eserindeki üslubu arasındaki ilişki irdelenmiş, bir eserin yazarını yansıttığı öne sürülmüştür. Bu görüş, edebi bir eserin yazarın kişilik özelliklerini göz önünde bulundurarak incelenmesi hususunda edebiyatçılara ilham kaynağı olmuş; eski Çin edebiyatında üslup ile ilgili temel düşüncesinin kurulmasını sağlamıştır (Çin Düşüncesi: 87).” Eserde *Tixing* yani Üslup ve Benlik ile alakalı Liu Xie’’den şu şekilde alıntı yapılmıştır:

“Kişide uyanan duygular dile; meydana gelen düşünceler de yazıya yansır. Bu, diğer bir deyişle insanın içinde saklı tutulan duygu ve düşüncelerin kademe kademe dışa vurulmasıdır. İnsanın yazınsal yeteneği sıradan ya da seçkin, doğası erkeksi ya da kadınsı, bilgisi engin ya da yüzeysel, mizacı düzgün ya da bayağı olabilir. İnsanlardaki tüm bu farklılıklar doğuştan gelir ve daha sonra yetiştiği çevrenin etkisiyle biçimlenir. Bu sebeple de yazdıkları eserler tıpkı rüzgâr ve bulutların değişkenliği kadar tuhaf, denizlerin birbiri ardına kıvrılan dalgaları kadar esrarengizdir (Liu Xie, Wen Xin Diao Long, Üslup ve Benlik Bölümü) (Çin Düşüncesi: 88).”

“夫情动而言形，理发而文见。盖沿隐以至显，因内而符外者也。然才有庸俊，气有刚柔，学有浅深，习有雅郑；并情性所铄，陶染所凝，是以笔区云譎，文苑波诡者矣。（刘勰《文心雕龙·体性》）”

Çin felsefesi ve Çin toplumunda oldukça önemli olan ve eski metinler ile klasiklerde öne çıkan terimlerden birisi de “*Gök*” anlamına gelen “*Tian* 天” kavramıdır. Eserde *Tian* (Gök) kavramının üç farklı anlam içerdiğinden bahsedilmektedir. Bunlardan birincisi; işleyişi içinde belli bir düzen olan gök ve insanlık âleminin dışındaki tabiatı ifade eder. İkincisi, evrendeki her şeye hükmeden ve insani vasıflar taşıyan tanrısal varlıklar anlamındadır. Üçüncüsü, her şeyin tabii olduğu evrensel kuralları, aynı zamanda insanın doğası ve ahlakının temelini, toplumsal ve siyasal düzenin dayanak noktasını ifade ettiği belirtilmektedir (Çin Kültürü: 91).” Eserde Gök kavramı ile alakalı farklı alıntılara yer verilmiştir. Bunlar:

“Göğün işleyişinde belirli bir düzen vardır. Bu düzen ne Hükümdar Yao’nun bilgeliği sayesinde varlığını sürdürür ne de Hükümdar Jie’nin zalimliği yüzünden yok olacaktır (Xun Zi, Gök Hakkında Yorumlar) (Çin Kültürü: 91).”

“天行有常，不为尧存，不为桀亡。（《荀子·天论》）”

“Gök insanlara güvenir ve onları korur. (Belgeler Klasığı, Hükümdar Tang’ın Konuşmaları) (Çin Kültürü: 91).”

“上天孚佑下民。（《尚书·汤诰》）”

Çin felsefesi ve düşüncesinde önemli terimlerden birisi de “*Göğün Altı*” anlamına gelen “*Tianxia* 天下” kavramıdır. Antik dönemde hükümdar Göğün Oğlu olarak kabul edilirdi. “Bu terim de eski Çin’de Göğün Oğlu’nun (hükümdarın) yönetimi altında olan tüm toprakları ve bu topraklar üzerindeki yönetim hakkını ifade etmekteydi. Eski Çin’de kıdemli memurların hâkimiyeti altında olan bölgelere *Jia* (家); beylerin hâkimiyeti altında olan bölgelere *Guo* (国); Göğün Oğlu’nun hâkimiyeti altında olan topraklara *Tianxia* (天下) denirdi (Çin Kültürü: 92).” Daha sonraları kelimenin anlamında değişiklik olarak “tüm uluslar” ya da “tüm dünya” anlamlarını kazanmıştır. Eserde Şiirler Klasığı ve Meng Zi’den alıntılara yer verilmiştir:

“Göğün altındaki her bir toprak parçası Göğün Oğlu’na aittir; bu topraklar üzerinde yaşayan herkes Göğün Oğlu’nun tebaasıdır. (Şiirler Klasığı, Xiao Ya, Kuzey Dağı Bölümü) (Çin Kültürü: 92).”

“溥天之下，莫非王土；率土之滨，莫非王臣。（《诗经·小雅·北山》）”

“Arkasında çok az insanın desteği olan kişiye akrabaları bile ihanet eder ve ona sırtını döner. Çok fazla insanın desteğini alan kişiye göğün altındaki herkes biat eder. (Meng Zi, Gongsun Chou, 2. Bölüm) (Çin Kültürü: 93).”

“寡助之至，亲戚畔之；多助之至，天下顺之。（《孟子·公孙丑下》）”

Çin’in tarihi metinleri ve klasik metinlerde sıklıkla geçen “*王*” kelime anlamı olarak hükümdar, kral anlamına gelmektedir. Eserde terimin esas olarak Xia, Shang ve Zhou hanedanlıklarında Göğün oğlu (hükümdarın) unvanı olduğu belirtilmiş. Devamında da Wang teriminin, Ru Düşünce Ekolü’nde, bilhassa Konfüçyüs ve Meng Zi’nin siyasi felsefe anlayışında, Göğün iradesini temsil ettiğini; bu bakımdan hükümdarın gücünün üstünde başka bir güç olmadığını, bunun yanı sıra hükümdara üstün bir ahlak bahşedildiği ve siyasi idealler belirlendiği

açıklanmıştır. Eserde hükümdar anlamına gelen Wang terimi ile Xun Zi'dan bir alıntıya yer verilmiştir:

“Halkın biat ettiği kişiye hükümdar denebilir. Halkın sadakatini kaybeden hükümdarsa yok olmaya mahkûmdur. (Xun Zi, Doğruluk Hakkında Yorumlar) (Çin Kültürü: 94).”

“天下归之之谓王，天下去之之谓亡。（《荀子·正论》）”

Antik dönemde Çin'in farklı hanedanlık dönemlerinde hükümdarlar tarafından farklı yönetim şekilleri uygulanmıştır. Yönetimde olan hükümdar tarafından uygulanan yönetim şekli dönemin düşünce yapıları veya ortaya çıkan düşünce ekolleri ve bu düşünce ekollerinin savunduğu ilkelerden etkilenmiş ve bunun sonucunda hükümdar yönetim şeklini oluşturmuştur. “Bu terim, devlet işleri ve ülke yönetiminin ahlak ilkelerine dayanarak yürütülmesini ifade eder. Konfüçyüs'ün Batı Zhou Hanedanı hükümdarlarının daima bağlı kalmış olduğu “ahlaklı davranışları ödüllendirme ve ceza verirken ihtiyatlı olma” düşüncesini temel alarak geliştirdiği bu ilke, daha sonraki dönemlerde de Ru Düşünce Ekolü tarafından benimsenmiştir. Aslında “ahlaka dayalı yönetim” anlayışı da suçların cezalandırmasını tamamen dışarıda tutmaz; fakat ahlakın yönetim üzerindeki işlevi üzerinde durur. Ahlak eğitimi, yönetimin temel ilkesi ve yöntemi olarak görür (Çin Kültürü: 96-97).” Eserde terimle alakalı Konfüçyüs'ün Konuşmalar adlı eserinden alıntıya yer verilmiştir:

“Ahlaka dayalı yönetim, tıpkı Kutup Yıldızı'nın gökyüzünün belli bir yerinde konuşlanması ve diğer yıldızların onun etrafında dönmesi gibidir. (Konfüçyüs, Konuşmalar, Yönetim Bölümü) (Çin Kültürü: 97).”

“为政以德，譬如北辰居其所，而众星共之。（《论语·为政》）”

Çin edebi eserlerinde sıklıkla karşımıza çıkan “*Wenming* 文明” terimi kelime anlamı olarak uygarlık anlamına gelmekte ve bir toplumun gelişmişliğini ifade etmektedir. “*Wen* (文) sözcüğü burada beşerî bilimleri, tören ve müzik eğitimi ve bununla bağlantılı olarak hem hiyerarşik hem de ahenk içinde olan sosyal düzeni ifade eder. *Ming* (明) sözcüğü ise parlak, uygun ve vâkıf anlamındadır (Çin Kültürü: 97).” Eserde *Wenming* kavramı ile verilen alıntı şu şekildedir:

“Uygarlığın olduğu bir dönemde silahlar eritilir ve savaşlar son bulur. (Jiao Gong, Değişimler Klasik Hakkında Yorumlar) (Çin Kültürü: 98).”

“文明之世，销锋铸镝。（焦贛《易林·节之颐》）”

Çin'in ünlü düşünürler Lao Zi'nın ileri sürdüğü Dao düşünce ekolünde öne çıkan terimlerden birisi olan “*Wuwei* 无为” eylemsizlik olarak anlatılmaktadır. *Wu* 无 olumsuzluk anlamı verirken, *Wei* 为 eylem anlamı taşımaktadır. Eylemsizlik terimi eylemlilik kavramının tam tersi anlam içermekte ve üç farklı anlamı bulunmaktadır. “Birincisi, kendini kontrol etme yöntemiyle meselelere müdahil olma arzusunu dizginlemektir. İkincisi, her şeyin veya tüm insanların tabiatına riayet etmektir. Üçüncüsü, her şeyin veya tüm insanların bağımsızlık vasfını ortaya koymasıdır. “Eylemsizlik”, hiçbir eylemde bulunmamak değildir. Tam aksine daha erdemli ve akılcı eylemlerde bulunmak ve eylemsizlik ilkesini kullanarak tüm meseleleri halletmektir (Çin Kültürü: 101).” Eylemsizlik kavramına dair Lao Zi'dan alıntılara yer verilmiştir:

“Bilgeler, meseleleri eylemsizlik yoluyla halleder ve insanlara sözleriyle değil davranışlarıyla rehberlik eder. (Lao Zi, 2. Bölüm) (Çin Kültürü: 102).”

“圣人处无为之事，行不言之教。（《老子·二章》）”

Çin klasik metinlerinde sıklıkla geçen ve Çin kültür ve felsefesinde önemli bir yer tutan bir diğer kavram “*İnsan Doğası*” anlamına gelen “*Xing* (性)” kavramıdır. “*Xing* (性), eski dönemlerde esas olarak “*insan doğası*” anlamında kullanılmaktaydı. Bu kavramda iki önemli husus vardır. Birincisi, tüm varlıkların sonradan edinilen değil, yaratılıştan gelen özellikleridir. İkincisi, bazı varlıkların kendine özgü olan değil, birtakım varlıkların sahip olduğu genel özelliklerdir. Buna göre, “*insan doğası*” da aynı şekilde iki farklı anlam içerir. Birincisi, tüm insanların doğuştan sahip olduğu ortak özelliklerdir. Fiziksel özellikler, arzular ve bilinç bu özelliklerden bazılarıdır. İkincisi, insanın doğuştan sahip olduğu ve insanı insan yapan özelliklerdir (Çin Kültürü: 114).” Eserde, Meng Zi'dan alıntıya yer verilmiştir:

“Yiyeceklere ve güzelliğe karşı düşkünlük, insanın doğasında vardır (Meng Zi, Gao Zi 1. Bölüm) (Çin Kültürü: 115).”

“食、色，性也。（《孟子·告子上》）”

Çin düşüncesi ve kültüründe öne çıkan bir diğer kavram ise “*Yaşam Enerjisini Beslemek*” anlamına gelen “*Yangqi* 养气” kavramıdır. *Yang* 养 kelime anlamı olarak beslemek anlamına gelirken, *Qi* 气 felsefede enerji anlamına gelmektedir. Daha önce belirttiğimiz gibi Qi, hayatın ve ruhun meydana gelebilmesinin ve var olmasının temelidir. “*Yangqi* (yaşam enerjisini beslemek); edebi ve sanatsal yaratımda iyi bir ruhsal duruma ulaşmak için, ahlakın geliştirilmesi, fiziksel ve

zihinsel sağlığın sağlanmasıdır. Ancak bu durumda mükemmel edebi ve sanatsal eserler yaratmak mümkün olabilir (Çin Kültürü: 126).” Eserde terimin farklı anlamları da verilmiştir. Örneğin, terim Qin Hanedanı öncesi düşünürlerinden Meng Zi’nın erdemli insanın (junzi) ahlakını iyi beslemesi gerektiği şeklinde açıklarken, aynı zamanda Güney Hanedanı’ndan edebiyat yorumcusu Liu Xie, yazdığı Wen Xin Diao Long adlı kitabın Yangqi bölümünde ilk iki düşünceye dayanarak edebi ve sanatsal yaratımın ilk aşamasında fiziksel sağlığın ve özgür bir zihnin korunmasını ve ruhun aşırı tüketilmemesini savunduğu vurgulanmıştır (Çin Kültürü:126). Terimin farklı anlamlarına istinaden eserde Meng Zi ve Liu Xie’den iki farklı alıntıya yer verilmiştir:

“Her türlü sözün altında yatan duygu ve düşüncelerin farkındayım çünkü ben yaşam enerjimi beslemeyi biliyorum (Meng Zi, Gongsun Chou, 1. Bölüm) (Çin Kültürü: 126).”

“我知言，我善养吾浩然之气。（《孟子·公孙丑上》）”

“Bu nedenle bir yazarın seçici olması ve tasnif yapmayı bilmesi gerekir. Yazarın kalbi temiz ve huzurlu, eserinin kurgusu mantıklı ve dili akıcı olmalıdır. İçinde sıkıntı varsa, yazmaya devam etmemelidir. Akı orada takılı kalmamalıdır (Liu Xie, Wen Xin Diao Long, Yang Qi Bölümü) (Çin Kültürü: 127).”

Çin düşünce sisteminde önemli bir yer tutan bir diğer kavram “*Yin Yang* 阴阳” terimi de eserde ele alınmıştır. *Yin* 阴 kelime anlamı olarak karanlık demek iken, *Yang* 阳 aydınlık anlamına gelmektedir. Yin ve Yang birbirine zıt kavramlar olarak ele alınmaktadır. “Antik dönemde Yin ve Yang evrende var olan her şeyi, insan ilişkilerini, insanlar arasındaki uyumu, yaşam biçimini açıklayan bir felsefe olarak görülmüştür (Çin Kültürü: 130).” Günümüz Çin toplum ve düşünce sisteminde de önemli bir yere sahiptir. Eserde kavramın temel anlamları verilmiş ve aynı zamanda daha sonra kazandığı anlamlar da açıklanmıştır. İlk olarak Yin Yang’ın gök ve yer arasında (evrende) var olan iki karşıt enerjiyi işaret ettiği, ikincisi en temel çelişkili iki güç veya niteliğe atıfta bulunduğu bahsetmektedir. Yang; hareketli, sıcak, üstte, dışarıya doğru, parlak, ileri ve güçlü olan her şey olarak tanımlanmış, Yin ise tam zıttı olarak hareketsiz, soğuk, aşağıda, içeriye doğru, karanlık ve zayıf olan her şey olarak tanımlanmıştır (Çin Kültürü: 130). Eserde Lao Zi’dan bir alıntıya yer verilmiştir:

“Tüm varlıkların, yin ve yang tarafı vardır. Yin ve yang’ın zıtlıkları uyum içindedir. (Lao Zi, 24. Metin) (Çin Kültürü: 131).”

“万物负阴而抱阳，冲气以为和。（《老子·四十二章》）”

Dao düşünce ekolünde sıklıkla karşımıza çıkan “*Yōuwú* 有无” teriminin açıklaması da eserde kendine yer bulmuştur. *You* 有 kelime anlamı olarak var, sahip olmak anlamına gelmekte iken, *Wu* 无 yok, olumsuzluk anlamı vermektedir. Her iki Çince imin bir araya gelmesiyle kavram zıt anlamlar içererek “*Varlık ve Yokluk*” anlamına gelmektedir. Eserde kavramın temel anlamı dışında zaman içerisinde oluşan farklı anlamlarına da yer verilmiştir. “Örneğin, başka bir anlamda cisimlerin var oluşundan yok oluşuna kadar geçen süreç içindeki farklı aşama ve hallerini, var olduktan sonraki ve yok olmadan önceki halin “varlık”; henüz var olmadan önceki ve yok olduktan sonraki halin de “yokluk” olmasından bahsetmektedir. Bir diğer anlamında ise, belirli bir biçimi ve/veya adı olan somut cisimlerin “varlık” olarak adlandırılmasını; tüm cisimlerin ötesinde olan, belirli bir biçimi ve ismi olmayan ontolojik öz veya kaynakların ise “yokluk” olarak adlandırıldığına altını çizmekte ve bu son anlamda bazı filozofların “yokluk” un dünyanın özü veya kaynağı olduğunu ve “varlık”ın “yokluk”tan geldiğini düşündüğünü vurgulamaktadır (Çin Kültürü: 136).” Wen Haiming’in kaleme aldığı eserde Wu hiçlik olarak açıklanmakta ve her şeyin hiçlikten meydana geldiğini ve her şeyin temelinin hiçlik olduğu vurgulanmaktadır (Wen, 2014: 95). Eserde Lao Zi’den bir alıntıya yer verilmiştir:

“Cisimlerin “varlık” olan bölümü insanların faydalanması içindir. “Yokluk” ise cismin faydasını gösterir. (Lao Zi, 11. Metin) (Çin Kültürü: 136).”

“故有之以为利，无之以为用。（《老子·十一章》）”

Ele alacağımız son iki kavramdan ilki ülke adı olarak “Çin” anlamına gelen “*Zhongguo* 中国” kavramıdır. Çince “*Zhong* 中” kelime anlamı olarak orta anlamına gelirken, “*Guo* 国” ülke anlamına gelmektedir. Eser bu terimin antik dönemde Huaxialar’ın ve sonraki Hanların yaşadığı Sarı Irmak’ın orta ve alt havzalarını ifade ettiğinden ve bu terimin ilk başlarda coğrafi ve kültürel bir kavram olduğundan bahsetmektedir. Aynı zamanda, Huaxia halkının, devletlerini Sarı Irmak havzasında kurdukları ve kendilerini de dünyanın merkezinde sandıklarını düşündüklerini belirtmektedir. Fakat terimin daha sonraları bugünkü Çin’in orta bölgesini ve bu bölgede kurulan siyasi gücü ve devleti ifade etmek için kullanıldığını vurgulanmaktadır. Aynı zamanda terimin daha sonraları, Qing Hanedanı’ndan itibaren, *Zhongguo*, Çin’in tüm topraklarını ve egemenliğini ifade etmek için kullanılmaya başlandığını ve günümüzde ise

sadece Çin Halk Cumhuriyeti'nin kısaltması olarak kullanıldığının altını çizmektedir (Çin Kültürü: 141). Eserde Şiirler Klasîği ve Üç Devlet Tarihi kayıtlarından alıntılara yer verilmiştir:

“Ülke halkını sev ve koru, dört bir taraftakileri (diğer beylik ve ulusları) yatıştır. (Şiirler Klasîği, Da Ya, Halkın Emeği Bölümü) (Çin Kültürü: 141).”

“惠此中国，以绥四方。(《诗经·大雅·民劳》)”

“Eğer Wu ve Yue (beylikleri), Zhongguo'ya (Orta Ova'ya) karşı koyup direneceklerse, bir an evvel Zhongguo'yla ilişkilerini kesmeleri daha iyi olur. (Üç Devlet Tarihi, Shu Devleti Tarihi, Zhuge Liang Biyografisi) (Çin Kültürü: 142).”

“若能以吴越之众与中国抗衡，不如早与之绝。(《三国志·蜀书·诸葛亮传》)”

Son olarak, eserde geçen “*Zhonghua* 中华” kavramını ele alıyoruz. *Zhong* 中 kelime anlamı olarak orta, *Hua* 华 çiçek anlamına gelmektedir. Eserde belirtildiği gibi “*Zhonghua* (中华)”; “*Zhongguo* (中国)” ve “*Huaxia* (华夏)” sözcüklerinin birleşmesinin kısaltmasıdır. Birçok etnik gruba sahip olan ve ana nüfusunu Huaxia halkının oluşturduğu bu devletin topraklarının genişlemesiyle, yönetimleri altında olan bölgelerin hepsi *Zhonghua* adını almıştır. Yakın tarihte *Zhonghua* sözcüğü, Çin'i, Çinlileri ve Çin kültürünü ifade etmek için kullanılan bir sembol haline gelmiştir (Çin Kültürü: 142).” Eserde *Zhonghua* terimi ile alakalı aşağıdaki alıntıya yer verilmiştir:

“*Zhonghua*, Çin demektir. Ülkesini insan sevgisi ve adaletle yöneten bir hükümdarın yönetimi altında olanlar, doğal olarak Çin'e bağlıdır. Giyim kuşamları ihtişamlı ve asildir. Gelenekleri gereği büyüklerine saygılılardır; kardeşler arasındaki sevgiye özen gösterirler. İnsan ilişkilerinde ve toplumsal hayatlarında görgü kurallarına ve dürüstlüğe önem verirler. Bu nedenle de onlara *Zhonghua* denmektedir. (Tang Yasaları Hakkında Açıklama ve Yorumlar) (Çin Kültürü: 143).”

“中华者，中国也。亲被王教，自属中国，衣冠威仪，习俗孝悌，居身礼义，故谓之中华。(《唐律名例疏议释义》)”

“Çin Düşüncesi ve Kültürü Temel Kavramlarını Yaygınlaştırma Projesi” Uzman Kadrosu tarafından kaleme alınan eserin Türkçe çevirinin ülkemize kazandırılması Türkiye'de Çin Çalışmaları ve Sinoloji alanına önemli katkı sağlamaktadır. Eserde ele alınan 100 temel kavram Çin düşüncesi ve kültürüne yönelik temel kavramlardır. Türkiye'de Çin tarihi, felsefesi, kültürü, sosyolojisi, toplumu gibi alanlarda yapılan çalışmalarda bu kavramlar sıklıkla geçmekte ve kavramların Türkçeye aktarılmasında bazı sıkıntılar göze çarpmaktadır. Özellikle bu kavramların

Türkçeye aktarılmasında dil birliğinin olması ve aynı kavramın farklı anlamlar ile literatüre aktarılması okuyucunun kavramı anlamamasına sebep olurken aynı zamanda da kafa karışıklığına sebep olmaktadır. Tam da bu noktada, eser alandaki karışıklığı sona erdirerek, kavramların literatürde karşılığı konusuna netlik getirmiştir. Bu nedenle eser, son yıllarda bu alandaki açığı kapatmaktadır. Eserde ele alınan 100 temel kavramın önce açıklanması daha sonra klasiklerden ve tarihi kayıtlardan çeşitli alıntılara yer verilmesi terimin daha net anlaşılmasını sağlamıştır. Öte yandan eserde, Çince metin ve açıklamanın hemen ardından Türkçe çevirisinin verilmesi, kavram ve ifadelerin her iki dilde de karşılıklarını görmek açısından oldukça faydalıdır. Bunun yanı sıra, çevirmenler kavramları açıklarken sade ve anlaşılır bir dil kullanmış ve birebir çevirinin aksine Türkçe karşılığını en uygun şekilde ifade etmiştir. Kitabın sonunda verilen kaynakça eser içerisinde kavramların daha iyi anlaşılması için verilen alıntılarının kaynakçasını göstermektedir. Sonuç olarak, inceleme konusu olan bu kitap, alana önemli katkı sunmakta, kavramların Türkçe karşılıklarının anlaşılır, açık ve doğru şekilde verilmesiyle öne çıkan bir eserdir. Bu sebeple eser, Türkiye'deki Çin alanında yapılan çalışmalara katkı sağladığı gibi, Çin dilini öğrenen, bu alanda çalışan ya da Çin kültürü ve düşüncesini araştıran araştırmacılara referans olarak önerilebilecek nitelikte bir eserdir.

Ekler

ÇİN TARİHİNİN KISA KRONOLOJİSİ

夏 Xia Hanedanı		MÖ 2070 - MÖ 1600	
商 Shang Hanedanı		MÖ 1600 - MÖ 1046	
周 Zhou Hanedanı		MÖ 1046 - MÖ 256	
周 Zhou Hanedanı	西周 Batı Zhou Hanedanı	MÖ 1046 - MÖ 771	
	东周 Doğu Zhou Hanedanı	MÖ 770 - MÖ 256	
秦 Qin Hanedanı		MÖ 221 - MÖ 206	
汉 Han Hanedanı		MÖ 206 - MS 220	
汉 Han Hanedanı	西汉 Batı Han Hanedanı	MÖ 206 - MS 25	
	东汉 Doğu Han Hanedanı	25-220	
三国 Üç Devlet		220-280	
三国 Üç Devlet	魏 Wei Devleti	220-265	
	蜀 Shu Devleti	221-263	
	吴 Wu Devleti	222-280	
晋 Jin Devleti		265-420	
晋 Jin Devleti	西晋 Batı Jin Devleti	265-317	
	东晋 Doğu Jin Devleti	317-420	
南北朝 Güney – Kuzey Hanedanları		420-589	
南北朝 Güney – Kuzey Hanedanları	南朝 Güney Hanedanları		420-589
	南朝 Güney Hanedanları	宋 Song Devleti	420-479
		齐 Qi Devleti	479-502
		梁 Liang Devleti	502-557
		陈 Chen Devleti	557-589
	北朝 Kuzey Hanedanları		386-581
	北朝 Kuzey Hanedanları	北魏 Kuzey Wei Devleti	386-534
		东魏 Doğu Wei Devleti	534-550
		北齐 Kuzey Qi Devleti	550-577
		西魏 Batı Wei Devleti	535-556
北周 Kuzey Zhou Devleti		557-581	

隋 Sui Hanedanı		581-618
唐 Tang Hanedanı		618-907
五代 Beş Hanedan		907-960
五代 Beş Hanedan	后梁 Sonraki Liang Devleti	907-923
	后唐 Sonraki Tang Hanedanı	923-936
	后晋 Sonraki Jin Hanedanı	936-947
	后汉 Sonraki Han Hanedanı	947-950
	后周 Sonraki Zhou Hanedanı	951-960
宋 Song Hanedanı		960-1279
宋 Song Hanedanı	北宋 Kuzey Song Hanedanı	960-1127
	南宋 Güney Song Hanedanı	1127-1279
辽 Liao Hanedanı		907-1125
金 Jin Hanedanı		1115-1234
元 Yuan Hanedanı		1206-1368
明 Ming Hanedanı		1368-1644
清 Qing Hanedanı		1616-1911
中华民国 Çin Cumhuriyeti		1912-1949
中华人民共和国 Çin Halk Cumhuriyeti		01.10.1949 -

Tablo 1: Çin Tarihi Kronolojisi

(Çin Düşüncesi ve Kültürü: 152-153)

KAYNAKÇA

1.	Bai Juyi, <i>Memurluk Sınavlarına Hazırlık Hakkında Makale Derlemeleri</i>	白居易《策林·六八·议文章》	Bai Juyi, "Ce Lin·Liuba·Yi Wenzhang"
2.	Ban Gu, <i>İki Başkent: Chang'an ve Luoyang, Önsöz</i>	班固《两都赋序》	Bangu, "Liang Du Fu Xu"
3.	<i>Belgeler Klasığı, Beş Erkek Kardeşin Şiirleri</i>	《尚书·五子之歌》	"Shangshu·Wuzi Zhi Ge"
4.	<i>Belgeler Klasığı, Büyük Yu Bölümü</i>	《尚书·大禹谟》	"Shangshu·Da Yu Mo"
5.	<i>Belgeler Klasığı, Hükümdar Tang'ın Konuşmaları</i>	《尚书·汤诰》	"Shangshu·Tang Gao"
6.	<i>Belgeler Klasığı, Hükümdar Yao Kayıtları</i>	《尚书·尧典》	"Shangshu·Yao Dian"
7.	<i>Belgeler Klasığı, Yüce Yasa Bölümü</i>	《尚书·洪范》	"Shangshu·Hong Fan"
8.	<i>Beyaz Kaplan Tapınağı'ndaki Toplantı Kayıtları, Sheji Bölümü</i>	《白虎通义·社稷》	"Baihu Tong Yi·Sheji"
9.	<i>Beylikler Tarihi, Zheng Beyliği Tarihi Bölümü</i>	《国语·郑语》	"Guo Yu·Zheng Yu"
10.	Cao Pi, <i>Klasik Kitap Yorumları, Edebi Yorumlar Bölümü</i>	曹丕《典论·论文》	Cao Pi, "Dian Lun·Lun Wen"
11.	Chen Tingzhuo, <i>Beyaz Yağmur Odası Şiirleri Üzerine Yorumlar, 2. Bölüm</i>	陈廷焯《白雨斋词话》卷二	Chen Tingchao, "Baiyu Zhai Cihua" Juan Er
12.	Cheng Tingzuo, <i>Qingxi Külliyyatı, 13. Yorum, Hiciv Şiiri Üzerine Yeni Değerlendirmeler</i>	程廷祚《青溪集·诗论十三·再论刺诗》	Cheng Tingzuo, "Qing Xi Ji·Shi Lun Shisan·Zai Lun Ci Shi"
13.	<i>Cheng Yi ve Cheng Hao'ın Bıraktığı Eser, 11. Bölüm</i>	《二程遗书》卷十一	"Er Cheng Yishu" Juan Shiyi
14.	<i>Cheng Yi ve Cheng Hao'ın Bıraktığı Eser, 18. Bölüm</i>	《二程遗书》卷十八	"Er Cheng Yishu" Juan Shiba
15.	<i>Cheng Yi ve Cheng Hao'ın Bıraktığı Eser, 22. Bölüm</i>	《二程遗书》卷二十二上	"Er Cheng Yishu" Juan Ershi'er Shang
16.	Cheng Yi, <i>Değişimler Klasığı Hakkında Yorumlamalar</i>	程颐《程氏易传》	Cheng Yi, "Cheng Shiyi Zhuan"
17.	<i>Değişimler Klasığı Üzerine Farklı Görüşler</i>	《易纬·乾凿度》	"Yi Wei·Qian Zao Du"
18.	<i>Değişimler Klasığı, Ben Bölümü</i>	《周易·贲》	"Zhouyi·Ben"
19.	<i>Değişimler Klasığı, Devrim Bölümü</i>	《周易·革》	"Zhouyi·Ge"
20.	<i>Değişimler Klasığı, Önsöz</i>	《周易·序卦》	"Zhouyi·Xu Gua"
21.	<i>Değişimler Klasığı, Xi Ci 1. Bölüm</i>	《周易·系辞上》	"Zhouyi·Xi Ci Shang"
22.	Dong Zhongshu, <i>Hükümdar'ın Seçilen Adaylara Sorularının Cevapları</i>	董仲舒《举贤良对策》	Dong Zhongshu, "Ju Xianliang Duice"

Tablo 2: Eserde Verilen Alıntıların Kaynakçasına Dair Örnek

(Çin Düşüncesi ve Kültürü: 154)

KAYNAKÇA

Çin Düşüncesi ve Kültürü Temel Kavramları (2021). A. Dal ve B. Okay (Çev.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Gökenç Gülez, S. (2017). “Çin Felsefesinde Konfüçyüs’ün Dereceli Sevgi (Renai) ve Mo Zi’nın Her Şeyi Kuşatan Sevgi (Jianai) Kavramlarının Karşılaştırılması”. *Çin Medeniyeti: Tarih, Kültür, Edebiyat, Felsefe içinde*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Wen, H. M. (2014). *Çin Felsefesi*. A. Güneysu. (Çev.). İstanbul: Kaynak Yayınları.

Yang, B. J. (2021). *Konuşmalar*. G. Fidan. (Çev.). İş Bankası Yayınları.